

Policy and Procedure

Practice Teaching

Maharashtriya Mandal's

**Chandrashekhar Agashe
College of Physical Education, Pune**

Introduction

Practice lessons in the College of Teacher Education is a very important component of the curriculum. Practice lessons are to be given to the students in both theoretical and practical parts. Micro Teaching, Bridge lesson and Practice Lessons are various components of the lesson. Chandrashekhar Agashe Physical Education Colleges make systematic efforts to provide students with lesson experiences in different situations. The lesson Policy and Procedures are as follows:

Policy

1. Use different teaching methods.
2. Implement various activities to develop lesson skills.
3. Conduct expert guidance, visits, sample lessons, videos, seminars for skill development.
4. For Physical Education lessons conduct exhibition of guided equipment, bibliography, etc.
5. Give them experience in various schools & in different challenging situations.
6. Give them a chance to experiment the knowledge & undertaking they gained in our college regarding physical education.
7. Provide opportunities for children who are deprived of physical education to reach out to the grassroots through various physical education activities.
8. Make them able to meet the challenges of different situations in the society.
9. Provide hands-on experience in conducting physical education for special students.

Process of Micro Teaching Program

The following needs to be done to inculcate in the student teacher all the qualities required in a future ideal teacher through various activities.

1. To give complete information to the students and teachers of B. Ped at the beginning of the college about the lessons of both school subjects and physical education.
2. In a two-year course, a total of 56 lessons in two subjects must be taken in four sessions.

3. To provide complete information regarding these seven subjects at school level (Marathi, Hindi, English, History, Geography, Mathematics, and Science).
4. Guide students to choose a subject like the one in which they graduated, e.g. BA (Marathi / Hindi.) and to determine a school subject according to their interest.
5. To give information about the lessons to be taken in physical education.
6. The head of the lesson department should give detailed information about the total number of school subjects is 23 (2 out of 9 + 2 + 6 + 6 of 2 Theory) and the total number of physical education subjects is 33 (0 + 9 + 10 + 14).
7. After the students and teachers have decided on the subject (preferably according to the subject) in groups by 10: 1 guide to determine the guide for each group.
8. To provide all kinds of guidance to the small groups of 10 student teachers and 1 guide as per the time taken by the concerned guiding professors in two years.

Demo lessons of micro-teaching

1. According to each of the skills in micro-teaching, the professors should take the Demo micro-teaching lessons together in the classroom for the student teachers of all the subjects.
For example: various skills in micro-teaching {3 lessons for each skill for five minutes}: board writing; 1. Question methods; 2. Explanation; 3. Nerve changes; And bridge lessons (twenty minute lessons combined with all the above skills)
2. After this, the group should take a sample lesson of all the above skills according to the subject (if required, the respective professors of their respective subject) and discuss the subject matter wisely.
3. Only one lesson of each skill should be shown in a day.
4. How to write the lesson note in a lesson notebook; Student teachers should also be given detailed information on how to observe it, how to report it.
5. Also, the doubts raised by the student teachers should be resolved through discussion.
6. Lessons should be completed on the peer group with guidance at the time fixed according to the daily schedule.

Sample teaching of student teachers before starting the lesson:

1. First the student teacher should check the rough lesson note and then the guide should check and suggest the corrections. Teacher should guide the student how to write the lesson note in the lesson notebook. Later the student should make it fair in the lesson notebook.
2. Student teachers should decide the lesson component by discussing with the concerned professor for which skill-based lesson to take.
3. The rough lesson note of the lesson should be checked by the concerned professor.
4. To make it easier for students and teachers to take lessons, guides should use some methods / tricks to give them the courage to come forward and speak:
  - First ask for his opinion on a subject, tell a story, have a discussion, write a panel, sing, gestures, etc.
  - Make the Student teachers capable of speaking in front of everyone. Helping to adapt to the new environment.
  - Build their confidence through guidance.
  - To help the student teacher if he / she is under pressure. Giving time.
  - Complete the lessons on time as per the scheduled timetable.
  - Conduct workshops for student teachers on how to use educational tools for lessons.
  - Organize the library exhibition to understand the reference material.
  - Invite different people to gather their thoughts.
  - Working to improve the language style of the student teacher.
5. Demonstrating sample lessons to school children on how to take lessons in a school environment.
6. Lesson department heads to get permission from various schools and student teacher lesson planning.
  - Student teacher to take only one practice lesson each week.
  - 15 days in advance by the Head of the Lesson Department to display the planned timetable of the school, class, detachment, time, who will be the supervising professor on the notice board.

- Asking the student teacher to go to the school and meet the concerned schoolteacher and what element of his / her subject should be taught.
- Explain how to prepare component lesson note in consultation with relevant mentor professors
- Inspecting the lesson note by the guiding professor and making the suggested changes, and showing the lesson note again.
- Note down the permanent lesson note only after the guide has given permission for the lesson note to be fixed.
- Obtaining the signature of the guiding professor on the fixed lesson note.
- Every student teacher goes to school as per the scheduled schedule and takes school lessons.
- Each professor observes the lessons of at least five students and gives notes in the student teacher's notebook and tells the student teacher who is improving the lesson and the good things. Also giving marks and signing.
- Increase the confidence student teacher by encouraging him / her if he / she is not confident while taking lessons. But if he seems to be lacking in confidence, talk to him and help him make the right changes.
- Peer group student teachers also help you in your teaching by observing the lessons of another student teacher in your subject and writing in your own notebook and discussing your observations with the learner and getting his / her signature.
- After the lesson, the subject guides discuss the observations in the peer group and guide them on how to make the expected changes.
- Complete physical education practice lessons in the same way as school lessons in each session.
- Physical Education Micro Teaching Skills Lessons 1) Introductory / Special Movements, 2) Demonstration Skills 3) Practice Skills 4) Planning Skills Lessons
- When teaching micro-teaching physical education to a group of peers, make a group of at least fifteen students in a group.
- Practicing physical education lessons in school, however, divided into two classes by one student teacher.

- To take a lesson, the lessons should be conducted only on students.
- There should be at least 20 students in the class for physical education lessons.
- To give students experience in different types of schools for practice lessons while planning lessons.
- (Girls only, boys only, boys and girls together, Municipal, Zilla Parishad, as well as literature, grounds and not. Giving experience of various schools with and without good physical education.)
- To take lessons on special children's group and to take lessons on full 60 students.
- To take material from the college in the group and return it in proper condition.
- All the rules to be followed by the students in school and physical education will be binding on the students and teachers.
- The Head of Lessons Department should explain to the students and teachers all the rules and regulations of the college.
- Students and teachers will be bound to follow the rules of conduct while taking lessons in school as well as physical education. To give advance notice to every student teacher in this regard.
- The head of the lesson department should inform the student teacher in advance about the consequences of breaking the rules.

Terms of Reference:

- Compulsory completion of all lessons and observations as per course sessions
- Attend and complete all lessons as scheduled
- In case of absence, it is mandatory to seek the permission of the concerned group head professor, as well as the head of the lesson department if taking lessons in the school.
- If the lesson is absent without permission, and the reason is not satisfactory, the lesson should be completed.
- The student teacher should be informed in advance that if the lesson is absent, the minimum marks, or marks will not be obtained.
- The principal, the head of the department and the concerned professors will have the

right to decide on the marks according to the situation by giving prior idea to the student teacher.

- The course should be completed with the signature of the professor within the allotted time.
- If the material provided for the physical education lesson is not returned, the material should be reimbursed by the concerned student or group.

Absent from lessons due to sports and other reasons:

- Lessons will be taken only if the student teacher has taken permission from the college to play for university competitions, if not allowed, lessons will not be taken again.
- If the student teacher is unable to take the lesson due to illness or other reasons, the sudden reason for his absence should be taken in writing and confirmed by the principal as well as the head of the lesson department and the student should be given a chance.
- If the student does not complete the lesson despite the opportunity, he should be given a letter in writing.
- If the lesson is not completed even after this, his parents should be called, and an understanding of the results should be given.
- Inner work should be criticized for being incomplete. Accordingly, no marks of that student teacher should be sent.

General rules regarding student-teacher behavior:

- Student teachers should complete all the lessons included in the syllabus within the stipulated time.
- If the lesson is not completed as per the rules, (if the internal work is incomplete) the internal committee should give such remarks. Accordingly, no marks of that student teacher should be sent to the university.
- It is also mandatory for student teachers to teach school physical education within the uniform prescribed by the college.

- It is mandatory for student teachers to have proper hairstyles. (Beard should not be grown - cutting should be fine)
- Do not wait too long on the school premises without permission except for lessons.
- Do not raise your hand to hit any student during the lesson.
- Do not give or ask personal information to any student during the lesson.
- Contact the concerned professors in case of any difficulty.
- Student teachers should not make any decisions on their own
- It is expected to behave in a proper and disciplined manner with the students and teachers of the school while taking lessons in the school.
- In case of any violation of school rules during the lesson and any complaint against the concerned student teacher, the seriousness of the complaint should be taken into consideration and severe punishment should be given by the college.

Student Service Program Methods and Rules:

- For the student service program, student teachers will be allowed to choose a school near their home, as well as outside the village if they have a student teacher.
- After the student teacher gives the name of the school, the head of the lesson department should contact the concerned school and fix the student service program of that student teacher.
- Student teachers will not be able to take lessons in the school where the person in the relationship is working.
- The college will have the authority to determine the school for the student service program. Students will not be able to insist on the school they suggest.
- No student teacher can go to school for student service without the permission letter of the college as well as the letter of permission given by the school for student service.
- In case of any written complaint from the school, the principal, the head of the lesson department and the head of the concerned group should discuss and cancel the student service program of this student teacher if necessary.
- The cost of any kind of travel will be the student teacher's own
- If the student teacher is out of town after receiving the complaint, it is mandatory to

attend the college within 24 hours and if he is in Pune immediately.

- Student teachers must be present in the college when called by the college.
- All school and college rules will be binding on student teachers.
- In case of any harassment or misbehaviour in the school assigned to the student teachers, immediately contact the Principal, Head of Lesson
- In student service, without the permission of the headmaster, the student teacher should not leave the school and go anywhere at the behest of other teachers. (Travel, Competition)
- In case of personal difficulty, leave should be sanctioned with the prior permission of the headmaster and the concerned headmaster should also be informed accordingly.
- Do not ask for personal information of students and do not give your own information.
- Student teachers should not help anyone in the school without the permission of the headmaster. (Shoes, clothes, money, or other help)
- Any misconduct, indecent, obscene, indecent behaviour should be dealt with as per the rules of the college, or the complaint should be removed from the college if it is more serious.
- It is mandatory to complete all the aspects of the student service program given in the syllabus within the time given by the student teachers.
- It is mandatory to submit the complete report of the program on the day fixed by the college as soon as the student service program is over.
- Giving hands-on experience in various educational and sports activities (Sports Day, Yoga Day, Sports Tests, National Day, Group Exercise) through practice lessons and student service in schools.

मराठी रूपांतर

शिक्षक शिक्षण महाविद्यालयात सराव पाठ हा अभ्यासक्रमातील अत्यंत महत्वाचा घटक आहे. तात्विक आणि प्रात्यक्षिक अशा दोन्ही ही भागांमध्ये विद्यार्थ्यांना सराव पाठ द्यावयाचे असतात. सूक्ष्म अध्यापन सेतू पाठ आणि सराव पाठ हे पाठामधील विविध घटक आहेत. चंद्रशेखर आगाशे शारीरिक शिक्षण महाविद्यालयांमध्ये विद्यार्थ्यांना वेगवेगळ्या परिस्थितीत पाठाचे अनुभव देण्यासाठी नियोजनबद्ध प्रयत्न केले जातात. पाठाचे धोरण आणि पद्धती पुढीलप्रमाणे

पाठाचे धोरण :

1. मार्गदर्शनात विविध पद्धतीचा वापर करणे.
2. पाठातील कौशल्य विकसित करण्यासाठी विविध उपक्रम राबवणे.
3. कौशल्य विकासासाठी तज्ञांचे मार्गदर्शन, भेटी, नमूनापाठ, व्हिडिओ, चर्चासत्र आयोजित करणे.
4. विविध प्रकारच्या शाळांमध्ये, विविध परिस्थितीत सरावपाठाचा अनुभव देणे.
5. महाविद्यालयांमध्ये शिकलेले शारीरिक शिक्षणाचे व इतर नाविन्यपूर्ण उपक्रम, संकल्पना राबविण्याची संधी देणे.
6. शारीरिक शिक्षणापासून वंचित असणाऱ्या बालकांपर्यंत, तळागाळापर्यंत, प्रत्यक्ष शारीरिक शिक्षणाचे विविध उपक्रम पोहोचवण्याची संधी देणे.
7. समाजातील विविध परिस्थितीतील आव्हाने पेलण्यास समर्थ बनवणे.
8. दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी शारीरिक शिक्षण राबविण्याचा प्रत्यक्ष अनुभव देणे.

सूक्ष्म अध्यापनाची कार्यपद्धती

विविध उपक्रमांमधून भावी आदर्श शिक्षकामध्ये आवश्यक ते सर्व गुण विद्यार्थी शिक्षकाच्या अंगी रुजविण्यासाठी पुढील गोष्टी करणे गरजेचे आहे.

1. बी.पी.एड.च्या विद्यार्थी शिक्षकांना महाविद्यालय सुरु झाल्यावर सुरुवातीसच पाठ विभागप्रमुखांनी शालेय विषय व शारीरिक शिक्षण या दोन्ही विषयांच्या पाठासंदर्भात संपूर्ण माहिती देणे .
2. दोन वर्षांच्या अभ्यासक्रमात चार सत्रांमध्ये दोन विषयांचे मिळून एकूण ५६ पाठ घ्यावे लागतात.
3. शालेय स्तरावरील (मराठी, हिंदी, इंग्रजी, इतिहास, भूगोल, गणित, आणि शास्त्र) या सात विषयांसंदर्भात संपूर्ण माहिती देणे.
4. विद्यार्थी शिक्षकांनी जो विषय घेऊन पदवी प्राप्त केली त्याप्रमाणेच {उदा.बी.ए (मराठी / हिन्दी..)} विषय निवडण्यासाठी मार्गदर्शन करणे व त्यांच्या आवडी प्रमाणे एक शालेय विषय निश्चित करणे.
5. शारीरिक शिक्षणांतर्गत पाठ घ्यावे लागतात त्याविषयी माहिती देणे.
6. शालेय विषयाचे व शारीरिक शिक्षण विषयाचे एकूण किती पाठ घ्यावयाचे असतात या विषयी पाठ विभाग प्रमुखांनी सविस्तर माहिती देणे.
7. विद्यार्थी शिक्षकांनी विषय निश्चित केल्यानंतर (शक्यतोविषयाप्रमाणे) गट करून १० : १ मार्गदर्शक या प्रमाणे प्रत्येक गटासाठी मार्गदर्शक निश्चित करणे.
8. लहान गटांना १० विद्यार्थी शिक्षकांना १ मार्गदर्शक याप्रमाणे नियोजित वेळेत संबंधित मार्गदर्शक प्राध्यापकांनी दोन वर्ष घेण्यात येणाऱ्या पाठासंदर्भात सर्वप्रकारचे मार्गदर्शन करणे.

सूक्ष्म अध्यापनाचे नमुना पाठ

1. सूक्ष्म अध्यापनातील प्रत्येक कौशल्यानुसार सर्व विषयांच्या विद्यार्थी शिक्षकांसाठी प्राध्यापकांनी सूक्ष्म अध्यापनाचे नमुना पाठ एकत्रितपणे वर्गामध्ये घेऊन दाखवावे. उदा: सूक्ष्म अध्यापनातील विविध

- कौशल्य {प्रत्येक कौशल्य पाच मिनिटांसाठी असे 3 पाठ } : फलकलेखन; 1.प्रश्नपद्धती;
2.स्पष्टीकरण; 3.चेतकबदल; आणि सेतूपाठ (सर्व वरील कौशल्य मिळून एकत्रित वीस मिनिटाचा
पाठ)
2. यानंतर गटांमध्ये विषयानुरूप वरील सर्व कौशल्याचे (आवश्यकता वाटल्यास संबंधित प्राध्यापकांनी
आपापल्या विषयाचे) नमुना पाठ घेऊन दाखवावे, तसेच पाठाचे टाचण कसे असावे यावर विषयवार
पुन्हा चर्चा करावी.
  3. एका दिवशी प्रत्येक कौशल्याचा फक्त एकच पाठ दाखवावा.
  4. पाठ टाचणवहीमध्ये पाठाचे टाचण कसे काढावे; तसेच त्याचे निरीक्षण कशापद्धतीने करावे, कसे
नोंदवावे, यासर्वाबद्दल सविस्तर माहिती विद्यार्थी शिक्षकांना दिली जावी.
  5. तसेच विद्यार्थी शिक्षकांनी उपस्थित केलेल्या शंकांचे चर्चेद्वारे निरसन करावे.
  6. रोज वेळापत्राकानुसार ठरवलेल्या वेळेत मार्गदर्शन घेऊन सहआध्यायी गटावरच पाठ पूर्ण करावे.

विद्यार्थी शिक्षकांचे सूक्ष्म अध्यापनाचे नमुना पाठ सुरु करण्यापूर्वी :

1. प्रथम विद्यार्थी शिक्षकांनी कच्चे पाठ टाचण तपासून नंतर मार्गदर्शकांनी तपासून दुरुस्त्या सुचवल्या
असल्यास त्याप्रमाणे बदल करून पक्के टाचण करायला परवानगी दिल्यावर टाचण वहीत कसे लिहावे
याबद्दल सांगावे.
2. विद्यार्थी शिक्षकांनी कोणत्या कौशल्यावर आधारित पाठ घ्यावयाचा, त्यासाठी संबंधित प्राध्यापकांशी
चर्चा करून पाठ्यघटक निश्चित करावा.
3. पाठाचे कच्चे टाचण संबंधित प्राध्यापकांकडून तपासून घ्यावे.
4. विद्यार्थी शिक्षकांना पाठ घेताना सहजता यावी त्यांना समोर येऊन बोलण्याचे धाडस निर्माण होण्यासाठी
मार्गदर्शकांनी काही पद्धती वापराव्यात / युक्त्या कराव्यात :

- प्रथम एखादा विषयावर त्याचे मत विचारणे, गोष्ट सांगणे, चर्चा घडवून आणणे, फलकलेखन, गायन, हावभाव, याविषयी विविध उपक्रमांद्वारे त्याविद्यार्थ्यांच्या पूर्वानुभवाचा कौशल्याचा, सुप्तगुणांचा, अंदाजघेणे.
  - विद्यार्थी शिक्षकांना बोलते करणे. नविन वतावरणाशी जुळवून घ्यायला मदत करणे.
  - मार्गदर्शनाद्वारे त्यांचा आत्मविश्वास वाढविणे.
  - त्यातूनही विद्यार्थी शिक्षकाला दडपण असल्यास त्याला मदत करणे. वेळ देणे.
  - ठरवलेल्या वेळापत्रकप्रमाणे पाठ मार्गदर्शन करून गटामध्येच पूर्ण करणे.
  - विद्यार्थी शिक्षकाने पाठासाठी शैक्षणिक साधनांचा वापर कसा करावा यासाठी कार्यशाळा घेणे.
  - संदर्भ साहित्य समजण्यासाठी ग्रंथालय प्रदर्शन भरवणे.
  - विविध व्यक्तींना बोलावून त्यांचे विचार एकवणे.
  - विद्यार्थी शिक्षकाची भाषाशैली सुधारण्यासाठी काम करणे.
5. शालेय वातावरणात पाठ कसा घ्यावा यासाठी शालेय विद्यार्थ्यांवर नमूना पाठ दाखविणे.
6. पाठ विभाग प्रमुखांनी विविध शाळांची परवानगी घेणे व विद्यार्थी शिक्षकाचे पाठाचे नियोजन करणे.
- प्रत्येक आठवड्याला विद्यार्थी शिक्षकाने प्रत्येकी फक्त एकच सराव पाठ घेणे.
  - १५ दिवस आधीच पाठ विभाग प्रमुखांनी शाळा, इयत्ता, तुकडी, वेळ, निरीक्षक प्राध्यापक कोण असतील याचे नियोजित वेळपत्रक नोटिस बोर्डवर प्रदर्शित करणे.
  - विद्यार्थी शिक्षकाने शाळेत जाऊन संबंधित शालेय शिक्षकांना भेटून आपल्या विषयाचा कोणता घटक शिकवायचा तो विचारणे.
  - संबंधित मार्गदर्शक प्राध्यापकांबरोबर चर्चा करून, घटकाचे टाचण कसे तयार काढावे ते समजावून घेणे .

- मार्गदर्शक प्राध्यापकांकडून टाचण तपासून घेणे व सुचविलेले बदल करणे, व पुन्हा टाचण दाखविणे.
- मार्गदर्शकांनी टाचण पक्के कारण्याची परवानगी दिल्यावर चपक्के टाचण काढणे.
- पक्क्या टाचणावर मार्गदर्शक प्राध्यापकांची सही घेणे.
- प्रत्येक विद्यार्थी शिक्षकाने नियोजित वेळापत्रकाप्रमाणे शाळेत जाऊन शालेय पाठ घेणे.
- प्रत्येक प्राध्यापकांनी कमीत कमी पाच विद्यार्थ्यांच्या पाठाचे निरीक्षण करून विद्यार्थी शिक्षकाच्या वहीत शेरे देणे व पाठातील सुधारणा व चांगल्या गोष्टी पाठ घेणाऱ्या विद्यार्थी शिक्षकाला सांगणे. तसेच गुण देणे व स्वाक्षरी करणे.
- विद्यार्थी शिक्षकाला पाठ घेताना आत्मविश्वास असल्यास प्रोत्साहन देऊन वाढ करणे. पण आत्मविश्वास कमी आहे असे भासल्यास बोलून त्याला योग्य ते बदल सुचवून मदत करणे.
- सहाध्यायी विद्यार्थी शिक्षकांनी देखील आपल्या शिकवण्यास मदत होण्यासाठी, आपल्या विषयाच्या दुसऱ्या विद्यार्थी शिक्षकाच्या पाठाचे निरीक्षण करून आपल्या स्वतःच्या वहीमध्ये लिहिणे व पाठ घेणाऱ्याला आपले निरीक्षण दाखवून चर्चा करणे व त्याची स्वाक्षरी घेणे.
- पाठ झाल्यावर मिळालेले शेरे, सूचना याबाबत विषयाच्या मार्गदर्शकांनी निरीक्षणाबद्दल सहाध्यायी गटात चर्चा करणे व सुधारणा, अपेक्षित बदल कशाने होतील हे मार्गदर्शन करणे.
- प्रत्येक सत्रातील शालेय पाठाप्रमाणेच शारीरिक शिक्षणाचे सराव पाठ पूर्ण करणे.
- शारीरिक शिक्षणाचे सूक्ष्म अध्यापन कौशल्य पाठांमध्ये १) प्रस्ताविक २) प्रात्यक्षिक कौशल्य ३) सराव कौशल्य ४) नियोजन कौशल्य असे पाठ घ्यावेत. वीस मिनिटांचा सेतू पाठ घ्यावा.
- सूक्ष्म अध्यापनाचे शारीरिक शिक्षणाचे सहाध्यायी गटावर पाठ घेताना, एका गटात कमीतकमी पंधरा विद्यार्थी असतील असे गट करणे.
- शाळेमध्ये पाठ घेताना शारीरिक शिक्षणाचे सराव पाठ मात्र एका वर्गावर दोन विद्यार्थी शिक्षकांनी

विभागून घेणे.

- अथवा कौशल्यानुसार फक्त विद्यार्थ्यांवर अथवा विद्यार्थिनींवर पाठ घेणे.
- शारीरिक शिक्षणाचे पाठासाठी वर्गातील कमीत कमी २० विद्यार्थी असणे आवश्यक.
- पाठचे नियोजन करताना सराव पाठासाठी विविध प्रकारच्या शाळांमध्ये विद्यार्थ्यांना अनुभव देणे.
(फक्त मुलींची, फक्त मुलांची, मुला-मुलींची एकत्र, नगरपालिकेची, जिल्हा परिषदेचे, तसेच साहित्य, मैदान असलेली व नसलेली. उत्तम शारीरिक शिक्षण राबविणाऱ्या व न राबवणाऱ्या अशा विविध शाळांचा अनुभव देणे.)
- विशेष मुलांच्या गटावर पाठ घेणे तसेच पूर्ण ६० विद्यार्थ्यांवर देखील पाठ घेणे.
- गटामध्ये साहित्य महाविद्यालयातून घेणे व योग्य स्थितीत परत जमा करणे.
- शालेय विद्यार्थ्यांवर शालेय तसेच शारीरिक शिक्षणाचा पाठ घेताना पाळावयाचे सर्व नियम विद्यार्थी शिक्षकांना बंधनकारक असतील.
- पाठ विभागप्रमुखांनी महाविद्यालयाचे पाठासंदर्भातील कोणकोणते नियम आहेत ते सर्व नियम विद्यार्थी शिक्षकांना एकत्रित करून समजावून सांगाणे .
- शालेय तसेच शारीरिक शिक्षणाचे पाठ घेताना वर्तन बदलचे नियम पाळणे विद्यार्थी शिक्षकांना बंधनकारक असतील. याबाबत प्रत्येक विद्यार्थी शिक्षकाला पूर्व सूचना देणे.
- नियमभंग केल्यास त्याचे होणारे परिणाम पाठविभाग प्रमुखांनी विद्यार्थी शिक्षकाला आधीच सांगणे.

पाठ संदर्भात नियम :

- अभ्यासक्रमातील सत्रांप्रमाणे सर्व पाठ व निरीक्षणही पूर्ण करणे अनिवार्य.
- सर्व पाठांसाठी नियोजित वेळापत्रका प्रमाणे उपस्थित राहून ते पूर्ण करावेत

- अनुपस्थित राहणार असल्यास संबंधित गट प्रमुख प्राध्यापकांची, तसेच शाळेत पाठ घेणार असल्यास पाठ विभाग प्रमुखांची परवानगी घेणे अनिवार्य.
- परवानगी न घेता पाठाला अनुपस्थित राहिल्यास व कारण समाधानकारक नसल्यास पाठ पूर्ण करावा.
- पाठाला अनुपस्थित राहिल्यास कमीतकमी गुण, अथवा गुण मिळणार नाहीत याची कल्पना विद्यार्थी शिक्षकाला आधीच द्यावी.
- विद्यार्थी शिक्षकाला पूर्व कल्पना देऊन परिस्थितीनुसार गुणांबाबत योग्य निर्णय घेण्याचा अधिकार प्राचार्य, विभागप्रमुख व संबंधित प्राध्यापकांना असेल.
- प्राध्यापकांच्या सहीनिशी पाठाचे टाचण नियोजित दिलेल्या वेळेतच पूर्ण करून, जमा करावे.
- शारीरिक शिक्षण पाठासाठी दिलेले साहित्य परत न केल्यास संबंधित विद्यार्थ्यांकडून किंवा गटाकडून त्यासाहित्याचे भरपाई करून घेण्यात यावी.

खेळ व इतर कारणामुळे पाठासाठी गैरहजर राहिल्यास:

- विद्यार्थी शिक्षक महाविद्यालयाकडून विद्यापीठ स्पर्धासाठी खेळायला परवानगी घेऊन गेला असल्यासच त्याचे पाठ पुन्हा घेण्यात येतील, परवानगी नसल्यास पुन्हा पाठ घेण्यात येणार नाहीत.
- विद्यार्थी शिक्षक नियोजित पाठासाठी आजारी किंवा इतरकारणामुळे विद्यार्थी पाठ घेऊन शकल्यास त्याचे अनुपस्थितीचे अकस्मित कारण एकुन घेऊन, त्याचा लिखित स्वरूपातील अर्ज घ्यावा व त्याबाबत शहानिशा करूनच प्राचार्य तसेच पाठ विभागप्रमुखांच्या परवानगीने त्याला पुढील परिणामांची समज द्यावी व विद्यार्थ्याला एक संधी देण्यात यावी.
- संधी मिळूनही विद्यार्थ्यांने पाठ पूर्ण न केल्यास त्याला लिखित स्वरूपात पत्र देण्यात यावे.

- यानंतरही पाठ पूर्ण न केल्यास त्याच्या पालकांना बोलावून घेण्यात यावे व परिणामांची समज द्यावी. (अंतर्गतकार्य अपूर्ण असल्याने परीक्षेस बसता येणार नाही याची लेखी समज द्यावी.)
- अंतर्गतकार्य अपूर्ण असल्याबद्दल शेरा देण्यात यावा. त्यानुसार त्या विद्यार्थी शिक्षकाचे कोणतेही गुण पाठविण्यात येवू नयेत.

विद्यार्थी शिक्षकाचे वर्तनासंदर्भातील सर्वसामान्य नियम:

- विद्यार्थी शिक्षकांनी अभ्यासक्रमात अंतर्भूत सर्व पाठ नियोजित वेळेत पूर्ण करावेत.
- नियमा प्रमाणे पाठ पूर्ण न केल्यास, (अंतर्गत कार्य अपूर्ण असल्यास) अंतर्गत समितीने तसा शेरा द्यावा. त्यानुसार त्या विद्यार्थी शिक्षकाचे कोणतेही गुण विद्यापीठात पाठविण्यात येवू नयेत.
- विद्यार्थी शिक्षकांनाही महाविद्यालयाने ठरवून दिलेल्या गणवेश आतच शालेय शारीरिक शिक्षणाचे पाठ देणे अनिवार्य आहे.
- विद्यार्थी शिक्षकांची केशभूषा योग्य असणे बंधनकारक आहे. (दाढी वाढलेले नसावी -कटिंग बारी ककरून जाणे)
- पाठ व्यतिरिक्त शाळेच्या आवारात परवानगी शिवाय जास्त वेळ थांबता कामा नये.
- पाठाच्या वेळी कोणत्याही विद्यार्थ्यावर मारण्यासाठी हात उचलू नये.
- पाठाच्या वेळी कोणत्याही विद्यार्थ्याला विद्यार्थिनीला वैयक्तिक माहिती देऊ नये व विचारू नये.
- कोणतीही अडचण आल्यास संबंधित प्राध्यापकांशी संपर्क साधणे.
- विद्यार्थी शिक्षकांने स्वतः कोणताही निर्णय घेऊ नये
- शाळेत पाठ घेताना शाळेचे विद्यार्थी तसेच शिक्षकां बरोबर योग्य, शिस्तबद्ध वर्तन करणे अपेक्षित आहे. तसे वर्तन न केल्यास महाविद्यालय नियमाप्रमाणे शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात यावी.
- पाठाच्या वेळी शाळेचे कोणतेही नियम मोडल्यास व संबंधित विद्यार्थी शिक्षकाबद्दल कोणतीही

तक्रार आल्यास या तक्रारीचे गांभीर्य लक्षात घेऊन महाविद्यालयाकडून कडक शिक्षा देण्यात यावी .

छात्रसेवा कार्यक्रम पद्धती व नियम :

- छात्रसेवा कार्यक्रमासाठी विद्यार्थी शिक्षकांना त्यांच्या राहत्या घराजवळची, तसेच बाहेर गावचा विद्यार्थी शिक्षक असल्यास त्याच्या गावातील शाळा निवडण्यास परवानगी असेल.
- विद्यार्थी शिक्षकांनी शाळेचे नाव दिल्यावर पाठ विभाग प्रमुखांनी संबंधित शाळेला संपर्क साधून त्या विद्यार्थी शिक्षकांचा छात्रसेवा कार्यक्रम निश्चित करावा.
- नात्यातील व्यक्ती कार्यरत असलेल्या शाळेमध्ये विद्यार्थी शिक्षकांना पाठ घेता येणार नाहीत.
- विद्यार्थ्यांच्या छात्रसेवा कार्यक्रमासाठीची शाळा निश्चित करण्याचे अधिकार महाविद्यालयाचे असतील. विद्यार्थी त्यांनी सुचवलेल्या शाळेबद्दल आग्रह धरू शकणार नाहीत.
- महाविद्यालयाच्या परवानगी पत्राशिवाय तसेच शाळेने छात्रसेवेसाठी परवानगी दिलेले पत्र महाविद्यालयात सादर केल्याशिवाय कोणताही विद्यार्थी शिक्षक छात्रसेवेसाठी शाळेत जाऊ शकणार नाही.
- शाळेमधून कोणत्याही प्रकारची लेखी स्वरूपात तक्रार आल्यास प्राचार्य, पाठ विभाग प्रमुखवसंबंधित गटप्रमुख प्राध्यापकांनी चर्चा करून गरज पडल्यास याविद्यार्थी शिक्षकाचा छात्र सेवेचा कार्यक्रम रद्द करावा.
- कोणत्याही प्रकारचा जाण्या येण्याचा खर्च हा विद्यार्थी शिक्षकाचा स्वतःचा असेल
- त्याविद्यार्थी शिक्षकाने तक्रार आल्यापासून बाहेरगावी असल्यास २४ तासात व पुण्यामध्येच असल्यास ताबडतोब महाविद्यालयांमध्ये हजर राहणे बंधनकारक आहे.
- महाविद्यालयाने बोलावल्यावर विद्यार्थी शिक्षकांना महाविद्यालयात हजर राहावे लागेल.
- शाळेचे व महाविद्यालयाचे सर्व नियम विद्यार्थी शिक्षकांना बंधनकारक असतील.

- विद्यार्थी शिक्षकांना नेमून दिलेल्या शाळेत काही त्रास अथवा वाईट वागणूक मिळत असल्यास त्वरित प्राचार्य, पाठ विभागप्रमुख
- छात्रसेवेमध्ये मुख्याध्यापकांच्या परवानगी शिवाय विद्यार्थी शिक्षकांनी शाळासोडून इतर शिक्षकांच्या सांगण्यावरून कुठेही जाऊ नये. (सहल, स्पर्धा)
- व्यक्तिगत अडचण आल्यास मुख्याध्यापकांच्या पूर्वपरवानगीने रितसर रजा मंजूर करून घ्यावी व संबंधित प्रमुख प्राध्यापकांना देखील तसे कळवावे.
- विद्यार्थ्यांची व्यक्तिगत माहिती विचारू नये तसेच स्वतःची माहिती देऊ नये.
- शाळेतील कोणालाही मुख्याध्यापकांच्या परवानगीशिवाय विद्यार्थी शिक्षकांनी कोणतीही मदत करू नये. (बूट, कपडे, पैसे अथवा इतर मदत)
- कोणत्याही प्रकारचे गैरवर्तन, असभ्य अश्लील, अशोभनीय वर्तन केल्यास महाविद्यालयाच्या नियमाप्रमाणे त्याच्यावर कारवाई करण्यात यावी, अथवा तक्रार अधिक गंभीर असल्यास महाविद्यालयातून काढून टाकण्यात यावे.
- अभ्यासक्रमात दिलेल्या छात्रसेवा कार्यक्रमांमधील सर्व बाबी विद्यार्थी शिक्षकांनी दिलेल्या कालावधीतच पूर्ण करणे अनिवार्य आहे.
- छात्र सेवा कार्यक्रम संपल्या बरोबर महाविद्यालयाने ठरवून दिलेल्या दिवशी कार्यक्रमाचा संपूर्ण अहवाल सादर करणे अनिवार्य आहे.
- शाळांमध्ये सराव पाठ व छात्रसेवेद्वारे विविध शैक्षणिक तसेच क्रीडा बाबींचा (क्रीडादिन, योगदिन, क्रीडा चाचण्या, राष्ट्रीय दिवस, सामूहिक व्यायाम साजरे करण्याचा) प्रत्यक्ष अनुभव देणे.